

Orlík nad Vltavou

Kraj: Jihočeský

Správní obvod: Písek

Nadmořská výška: 390 m n. m.

Počet obyvatel: 280

Adresa URL: www.orliknadvltavou.cz

Okres: Písek

GPS souřadnice: 49.509879N, 14.165513E

První pís. zmínka: 1288 (736 let)

PSČ: 398 07

Historie obce Orlík nad Vltavou

První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1288.

Osada Staré Sedlo, připomínaná již jako farní obec s kostelem v době předhusitské koncem 13. století, těžíc ze své polohy v těsné blízkosti správního centra zprvu panství orlického, pak orlicko-zvíkovského, byla sice na rozdíl od obyčejných vesnic poddanských označována od nejstarších dob jako městys, ale svým právním postavením a úřední pravomocí se od ostatních vesnic nijak zvlášť nelišila. Teprve koncem století 18. získal městys Staré Sedlo, který ani počtem obyvatel nikdy příliš nepřevyšoval větší poddanské vsi Lety, Zalužany nebo Kozárovce, panovnické privilegium ke konání výročních trhů a užívání městského znaku.

Staré Sedlo nikdy nezískalo právo vlastní samosprávy, právo samostatné právní jurisdikce, žádná privilegia tržní, právo svobodného rozhodování a též disponování vlastním obecním majetkem městyse. Nikdy nezískalo právo rozhodování civilních a hrdelních zločinů, nemělo právo užívání svého vlastního radního domu (radnice), právo vlastního vedení městských knih atd. Veřejnou správu tu vykonával vrchností dosazovaný rychtář. Teprve od poloviny století 16. se stalo Staré Sedlo sídlem ouřadu či rychty starosedlské, k níž patřily další okolní osady Orlík, Žďákov, Probulov a Králova Lhota.

Pro lepší právní pojištění poddanského vlastnictví jejich usedlostí a pozemkového majetku se načaly od poloviny 16. století zakládat po vzoru starších městských knih i pro venkovské poddané zvláštní pozemkové či gruntovní knihy selské, zvané také knihy purkrechtní.

Pro panství orlicko-zvíkovské byly gruntovní knihy založeny jako jedny z nejstarších v Čechách, již roku 1587, tedy ještě v době předbělohorské. Pro městys Staré Sedlo a osady Orlík, Žďákov, Probulov a Královu Lhotu byla založena jedna společná gruntovní kniha rychty starosedlecké.

Degradace a nenáročnost zvláštního právního postavení městyse Starého Sedla byla znovu potvrzena a doložena tím, že pro Staré Sedlo nebyla založena zvláštní pozemková kniha a že bylo přiřazeno mezi normální poddanské vsi.

Městečko Mirovice mělo v té době již vlastní městskou knihu kontraktní na domy a grunty polí, založenou již roku 1532 a vedenou samostatným městským písařem či syndikem. Zápisy do gruntovních knih se musely napřed projednat při veřejném právním jednání, které se na vrchnostenském úřadě konalo dvakrát v roce. Tento úřední akt se nazýval posudky. Ve stanovený posudkový den měl každý poddaný právo předstoupit spolu se svým rychtářem před vrchnostenský úřad a požádat o úřední projednání své právní záležitosti. Při posudcích se projednávaly prodeje či postupy statků a chalupnických chalup, ale i jednotlivých polních gruntů, schvalovaly se jejich odhady či šacunky, projednávaly

se úmrtní pozůstalosti, a ve sporných případech se určovali právoplatní dědici, určovaly se postupní a prodejní ceny usedlostí, stanovily se podíly oprávněným dědicům atp. Pro nastupující hospodáře se stanovily výplaty podílů, výminek pro hospodáře odstupujícího, výplaty dědických podílů pro sourozence nastupujícího hospodáře, zapisovala se výše zjištěných dluhů a způsob jejich splacení, schvalovaly se dědické odkazy, sjednávaly se směny usedlostí atp.

Důležitou součástí každého gruntovního zápisu bylo i zapsání všech břemen a jiných povinností a závazků, jimiž byla každá usedlost tehdy určitým způsobem zatížena. (Výše placeného gruntovního úroku, výše dávek odváděných v naturáliích: sypané obilí = ospy, slepice, kachny, husy, vejce, sýry a předivo; též placení farního desátku, povinnosti ke kostelu, faře a škole, a hlavně výkaz a počet dní robotní povinnosti potažní nebo pěší, bezplatně a povinně vykonávané své ochranné vrchnosti. V některých obdobích se dokonce v každém gruntovním zápise připomínalo vykonávání a dodržování povinností náboženských, vedení mravného života a hlavně pak se zdůrazňovala povinná účta, naprostá věrnost a poslušnost vůči své ochranné gruntovní vrchnosti. Zápisem všech povinností a závazků do gruntovní knihy a jejich podepsání před několika hodnověrnými svědky se všechny tyto povinnosti stávaly pro každého poddaného zavazujícím zákonitým příkazem.

Zápisy v Gruntovních knihách v době předbělohorské 1587-1618 jsou vedeny v jazyku českém, od roku 1650 do r.1850 převážně německy a potom zase česky. Pro vedení gruntovních knih byli na panstvích vybíráni nejschopnější úředníci a byly proto knihy vedeny velmi pečlivě, přesně a spolehlivě. Na panstvích, kde byly gruntovní knihy založeny až kolem r. 1700 a později Čimelice, Stražovice, Drahenice, Bukovany a Zbenice) musel být napřed proveden tak zvaný výkup gruntů. Znamenalo to, že před zápisem usedlosti do gruntovní knihy musel uchazeč o vtělení usedlosti do gruntovních knih za poměrně nižší cenu svojí právě evidovanou usedlost od svojí vrchnosti odkoupit, protože podle tehdejšího názírání byl majitelem veškeré půdy panské i selské gruntovní pán, šlechtic, prostě vrchnost. Na panství orlicko-zvíkovském se ale poddaní stali dědičnými majiteli gruntů, usedlostí i půdy bez provádění výkupu. Na všech panstvích byly vesní gruntovní knihy vedeny až do zrušení poddanství a vrchnostenských úřadů v roce 1850. Agenda gruntovních či pozemkových knih z vrchnostenských či patrimoniálních úřadů byla přenesena po zrušení na nově zřízené úřady zeměpanské, t.j. na okresní soudy. Tyto úřady vedly pozemkové knihy kratší období na tak zvaných Grundsbuchextraktech, pak od roku 1870 v nově založených pozemkových knihách, založených pro každou katastrální obec. Do nových pozemkových knih se tentokrát nezapisovaly tržní a postupní kontrakty a jiné právní pozemkové záležitosti v plném znění jako dříve, ale jen jakýsi výtah z těchto aktů. Originály smluv byly ukládány do Sbírky listin. Pro každou usedlost nebo třeba také jen pro jednu samostatnou stavební parcelu bylo rezervováno několik listů v pozemkové knize. Těchto několik listů představovalo jednu knihovní vložku. Na listě A je zapsána stavební parcela a na ní stojící dům s popisným číslem a další očíslované parcely zahradní, rolní, luční, pastvinové, lesní a jiné. To je list vlastnictví. Na listě B této pozemkové knihy byli zapisováni VLASTNÍCI usedlosti a také k ní přípatřící parcely. Při každém novém zápise vlastnické změny je v zápise na listě B poznamenáno, na jakých právních podkladech či smlouvách změna vlastnictví vznikla.

Byly to zpravidla smlouvy tržní, kupní, smlouvy postupní, smlouvy svatební, dědické, odevzdací listiny o projednané pozůstalosti nebo o provedené dražbě, smlouvy darovací, soudní a notářská usnesení, notářské snímky nejrůznějších smluv a další právní podklady. Na listě C pozemkové knihy, t.j. na listě břemen a závazků se knihovaly rozpisy výplat dědických podílů a odkazů, splacení

vyvazovacích poplatků robotních a zrušeného farního desátku, nejrůznější druhy SLUŽEBNOSTÍ (například užívání cest, společného dvora nebo průjezdu, studně..). Především se na list C zapisovaly závazky na ručení a splácení peněžitých dluhů. Změny v pozemkovém vlastnictví, změny ve vlastnické držečnosti a hlavně splnění závazků a povinností, zapsaných na listě C, se v knihách graficky zřetelně označovaly podtržením plnou nebo čerchovanou červenou čarou. Takto vzorně vedené knihy u pozemkových soudů sloužily plných sto let od roku 1850 do roku 1950, kdy byly menší okresní soudy zrušeny. Jejich agendu pozemkových knih převzaly okresní lidové soudy v okresních městech. Po roce 1950, kdy nebylo zcela jisté, zda nedojde ke znárodnění veškeré půdy a též i větších domovních realit, význam pozemkové knihy poklesl a jejímu vedení se věnovalo méně pozornosti. Evidovaly se jen některé vlastnické změny zájemců, kteří z různých důvodů sami o to požádali. Tento neutěšený stav trval až do roku 1964, kdy pracoviště pozem. knihy u okresního soudu bylo zcela uzavřeno, a kdy veškerá pozemková evidence a registrace vlastnických změn byla přenesena na Okresní střediska geodzie. Datum uzavření knihovní vložky v pozem. knize, u některých domovních čísel poznamenané, označuje zpravidla, že tohoto roku došlo k další vlastnické změně příslušné reality. U vlastnických změn, ke kterým došlo po roce 1850, je u každého zápisu ještě navíc poznamenané, na jakém právním podkladě k příslušné změně došlo. Vlastnické změny a posloupnost držitelů jednotlivých domovních realit je zaznamenána pouze u domů, které byly vystavěny do druhé světové války, do roku 1942. U domů, vystavěných po roce 1950 se v pozemkové knize nezachovaly žádné zprávy.

